

УДК 351.84:35.072.2:342.5(477)
DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.1.30>

Д. О. Харечко

кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри публічного управління
та адміністрування
Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Ґжицького

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ КРИЗАМ У ПЕРІОД ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ ВИКЛИКІВ З МЕТОЮ ДОСЯГНЕННЯ ЕФЕКТУ СТАБІЛІЗАЦІЇ

У сучасному світі суспільство прагне постійного вдосконалення умов і рівня життя, що може забезпечити лише стійке соціально-економічне зростання, проте спостереження показують, що зазначене зростання постійно переривається періодами економічної нестабільності. Кризи негативно впливають практично всі сторони життєдіяльності суспільства, тому органи державної влади прагнуть нівелювати їх наслідки через проведення антикризової політики.

Соціально-економічна криза у період епідеміологічних викликів характерна руйнацією фінансового ринку від збільшення масштабів проблем неправильного вирішення, а також морального ризику, втрати впливу фінансових ринків, фондів на можливість найпродуктивнішого капіталовкладення. Під впливом соціально-економічної нестабільності скорочуються витрати виробництва, зростає конкуренція, створюється стимул для позбавлення морально застарілих засобів виробництва та оновлення на новій технічній основі.

З метою нівелювати соціально-економічну кризу у період епідеміологічних викликів, державі слід проголосити своєю головною метою перехід на нормальний економічний режим, для цього треба погасити всі заборгованості, проаналізувати стан ресурсів та перспективи. Також, соціально-економічна криза у період епідеміологічних викликів, котра супроводжується інфляцією, нестійкістю курсів цінних паперів, що виявляється в різкій невідповідності доходів бюджету їх видаткам, нестабільності та падінню валютного курсу національної грошової одиниці, взаємних неплатежах економічних суб'єктів, невідповідності грошовим масам.

Внаслідок того, що реальний сектор економіки тісно пов'язаний з фінансовим, соціально-економічні кризи відбиваються у всіх сферах економіки і призводять до спаду виробництва, зростання безробіття, зниження добробуту населення. З розвитком глобалізації масштаби соціально-економічних криз у період епідеміологічних викликів розширюються, охоплюють більшість країн світу. Водночас, перерозподіл фінансових ресурсів йде через систему державних та муніципальних фінансів, і через систему фінансових ринків, а це означає, що соціально-економічні кризи у період епідеміологічних викликів можуть бути пов'язані з окремими елементами фінансової системи.

З погляду взаємозв'язку соціально-економічних криз у період епідеміологічних викликів є локальні або глобальні кризи, що охоплюють один сегмент або частину сегмента фінансового ринку. Соціально-економічна криза у період епідеміологічних викликів може бути викликана масовим вилученням депозитів внаслідок падіння довіри до банківських установ, або національної валюти, що призводить до закриття, поглинання чи націоналізації фінансових організацій. Вона, також, може бути викликаний внутрішньо-банківськими фінансовими проблемами, внаслідок яких здійснюється відкликання ліцензії або позбавлення великомасштабної економічної підтримки.

Ключові слова: період, криза, трансформація, епідеміологічні виклики, стабілізація, соціально-економічна політика, держава, формування, ефект.

Постановка проблеми. Соціально-економічна криза настає після порушення рівноваги, тобто збалансованості між споживчим попитом та виробництвом, у цьому випадку спостерігається передбачувана циклічність, коли період зростання змінюється спадом чи відсутністю розвитку. Кожна соціально-економічна криза у період епідеміологічних викликів починається із певної зміни на ринку, такою зміною може стати виникнення нової технології, зміна економічної політики, несподіване зниження ставок за кредитами [14]. У будь-якому разі це глобальна зміна у певному секторі економіки, в результаті якої учасники ринку починають розцінювати його як вигідний для вкладень.

Причинами виникнення соціально-економічної кризи у період епідеміологічних викликів є неспроможна макроекономічна політика, слабка національна фінансова система, несприятливі зовнішні умови, політична нестабільність. Перелічені причини кризових явищ визначаються наслідком розвитку, експерти впевнені, що там, де є стабільність, обов'язково з'являється і дисбаланс. Він виникає на фоні невмілого управління наявними ресурсами, бажанням отримати більше, не покращуючи та не коригуючи процес. Держави прагнуть панування і не приділяють уваги завданням, що накопичилися, у цьому полягає основна проблема соціально-економічної кризи чи дисбалансу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досвід протидії економічним, фінансовим, структурним, виробничим та іншим кризам урядів розвинених країн і країн, що розвиваються є важливим об'єктом дослідження, покликаною виділити та узагальнити ефективні механізми антикризової політики [12]. Оскільки основна частка державного боргу представлена борговими цінними паперами, соціально-економічна криза у період епідеміологічних викликів у цій сфері одночасно належить до фінансової кризи ринку цінних паперів.

Соціально-економічна криза є властивою для ринкової економіки, що повторюється з певною періодичністю та залежно від масштабів, може стосуватися як певної держави, так і мати глобальне зна-

чення, що супроводжується різким спадом виробництва, а відтак банкрутством підприємств, падінням валового національного продукту, масштабним зростанням безробіття [8]. Відбувається порушення рівноваги у господарській системі, що часто супроводжується втратами та розривом нормальних зв'язків у виробництві та ринкових відносинах.

Мета статті полягає в обґрунтуванні науково-теоретичних засад формування державної соціально-економічної політики з метою фінансово-господарської стабілізації у період епідеміологічних загроз на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. За всю історію сучасного людства понад два десятки разів траплялися глобальні соціально-економічні кризи як негативні явища в політичній, фінансовій, банківській, соціальній сфері, що призводять до дисбалансу між споживчим попитом та наявними залишками на підприємстві, скорочення обсягів випуску продукції, змін у ціновій політиці, системі взаєморозрахунків, безробіття та бідності, краху найбільших підприємств, банків та банкрутства фізичних осіб [2]. Соціально-економічні кризи у період епідеміологічних викликів мають стихійний характер, їх неможливо передбачити і запобігти, за всієї своєї хворобливості для економіки криза виконує корисні функції.

Соціально-економічні кризи неминучі, оскільки без них неможливий розвиток, кожна з криз виконує перетворення застарілих елементів системи, що вичерпала себе, випробування на міцність та розчищення шляху створення елементів нової системи. До дестабілізуючих факторів соціально-економічної кризи можна віднести розшарування населення на класи незаможних та забезпечених у фінансовому плані громадян. Збільшення кількості безробітних та бідних громадян спричинило падіння попиту на різні товари та послуги, звідси зниження зростання виробництва та зменшення обсягів, що надходять до бюджету податків.

Фінансова система низки потужних країн часто, по суті, руйнується, це призводить до падіння національних валют, нестійкого курсу цінних паперів, невід-

повідності доходів бюджету з видатками, звідси хаос, безробіття, зростання злочинності та інші негативні соціальні наслідки [10]. Глобальна соціально-економічна криза у період епідеміологічних викликів є явищем надзвичайно небезпечне для економічної системи не тільки розвинених країн, а й держав, які перебувають на етапі становлення, чи потребують постійної допомоги міжнародної спільноти. Криза зовнішнього боргу проявляється у відпливі капіталу з країни в очікуванні дефолту і веде до виснаження валютних резервів, а криза внутрішнього боргу характеризується переведенням національної валюти на іноземну, тому що зростають інфляційні очікування.

Суспільство побоюється фінансування дефіциту бюджету з допомогою додаткової грошової емісії і як наслідок, інфляції. Крім того, соціально-економічна криза у період епідеміологічних викликів може посилюватись заморожуванням банківських депозитів та примусовою конверсією депозитів в іноземній валюті в національну [16]. Кожен громадянин вірить у те, що його прибуток тільки збільшуватиметься, але поки що ейфорія залучає все більше нових учасників, постійні гравці ринку, які тривалий час вели бізнес у цій галузі, починають усвідомлювати ненадійність.

На зміну ейфорії завжди приходять паніка, настає усвідомлення неминучості банкрутства, спроби продати свою продукцію руйнуються, тому що покупців більше немає. Паніка наростає, ціни нестримно падають, потоки кредитних грошей висихають, триває підрахунок збитків. Парадокс полягає в тому, що, знаючи, наскільки небезпечно поєднання легкодоступних кредитів, завищення цін і ейфорії, люди знову і знову дозволяють залучити себе до подібних кредитів [11]. Наслідками глобальної соціально-економічної кризи у період епідеміологічних викликів є падіння світових цін на нафту, скорочення обсягів кредитування, падіння іпотечного ринку, масове безробіття, крах фондового ринку, «криза недовіри» стосовно підприємств, які можуть виплатити борги, зниження ділової активності та багато іншого.

Соціально-економічне зростання реального сектора економіки держави є однією

з найголовніших цілей державної політики, найбільш активні та результативні заходи необхідні органам державної влади, щоб перемістити реальний сектор з депресивного стану застою, «заглушити аварію» інфраструктури, запобігти старінню технологічних потужностей і розтраченню людського капіталу, що накопичився [6]. Важливо зрозуміти та переосмислити її умови, як правило, люди сприймають ситуацію негативно, не бажають прийняти її та отримати з неї користь.

Умови глобальної соціально-економічної кризи у період епідеміологічних викликів можна зводити не лише до краху виробництва, банківської системи, соціального дисбалансу, а ще й до позитивів. Зокрема, це перегляд цін на нафту, активи, золото та валюту, як наслідок уповільнення інфляції, зниження постачання імпортованих товарів, можливість підвищити конкурентоспроможність своєї продукції та підвищення продуктивності та бажання працівників працювати, щоб не втратити роботу [7]. Глобальна соціально-економічна криза є явищем, яке системно охоплює всі сфери фінансово-економічної діяльності, грошовий обіг, банківський сектор, саме тому підхід до вирішення таких глобальних питань має бути системним та ретельно продуманим.

Доцільним стане доповнення і навіть, можливо, посилення заходів, які вже були застосовані по низці напрямків для відновлення економіки [1]. Для того, щоб стабілізувати ситуацію в державі, необхідно вибрати короткострокові або довгострокові шляхи подолання глобальних соціально-економічних криз у період епідеміологічних викликів, до яких належать збільшення гуманітарної допомоги та коригування соціальної політики, вирішення проблеми продовольчих запасів, створення та збільшення золотовалютних резервів, перегляд цінової політики. Соціально-економічні кризи у період епідеміологічних викликів вимагають не лише втручання держави у фінансовий сектор, а й координації та злагодженості дій урядами різних країн.

В умовах глобалізації все більшого значення набувають міжнародні фінансові інститути, покликані забезпечити умови

для сталого розвитку країн світової спільноти. Одним з найважливіших з них є Міжнародний валютний фонд, який відіграє значну стимулюючу та регулюючу роль, як у розвитку економік країн-учасників, так і, опосередковано, у розвитку світової економіки загалом [17]. В даний час основна діяльність МВФ спрямована на надання фінансової та інших видів підтримки, які потрібні державам, щоб упертися з наслідками світової кризи.

В умовах поширення глобальної соціально-економічної кризи у період епідеміологічних викликів, що зародилася в країнах з розвинутою економікою, на країни, що розвиваються, були зроблені безпрецедентні кроки з реформування своєї політики щодо країн з низькими доходами, кульмінаційною точкою яких стало оголошення про виділення значних обсягів нових ресурсів, ініціатива була здійснена у взаємодії з країнами з низькими доходами. Внаслідок цих реформ різко зросли обсяги коштів, доступних цим країнам, докорінно змінилася система кредитування.

Необхідно відразу зазначити, що негативні наслідки глобальних соціально-економічних криз у період епідеміологічних викликів стосуються буквально всіх країн, проте кожна держава може постраждати більшою чи меншою мірою [3]. Включити внутрішні ресурси та прийняти низку важливих внутрішньополітичних рішень, кожна держава по-своєму вирішує ці проблеми. Для багатьох країн такі негативні події стають до ладу, прагненням до соціально-економічного зростання, тому, аналізуючи про шляхи виходу із скрутної ситуації, потрібно усвідомлювати всі чинники та причини появи кризи, і лише після цього приступати до виважених, скоординованих, правильних, а найголовніше ефективних дій.

Боротьба проти інфляції лише з допомогою монетаристських методів призводить до недостатнього кредитування реального сектора економіки та промислового виробництва [9]. Результатом соціально-економічної політики може стати зникнення та скорочення виробництва, зростання імпорту та залежність фінансової системи від іноземних кредитів, місцеві товари будуть незатребуваними на ринку попиту,

кожна кризова ситуація індивідуальна, і тому єдиного рішення щодо її подолання не існує.

Можна узагальнити кілька основних етапів, які будуть найефективнішими для подолання соціально-економічної кризи у період епідеміологічних викликів, а саме диверсифікація бюджетних коштів із створенням максимальної кількості шляхів отримання доходу та створення робочих місць, необхідних для підвищення зайнятості населення [15]. Для бюджету це ефективно тим, що надходитиме більше коштів у вигляді податків, і, до того ж, населення більше витратить, стимулюючи виробництво. Щоб створювати робочі місця, необхідно підтримувати сприятливу атмосферу ведення приватного бізнесу, вести інформування населення про поточну ситуацію, прогнози та перспективи, рекомендації щодо подолання проблем.

Важливим також є оновлення промислової сфери, обладнання і технологій та підтримка ключових галузей економіки, а за необхідності – корекція розподілу бюджету, зниження видатків у менш важливій галузі та збільшення витрат у більш важливій [13]. Якщо створити систему стимулів для формування економіки з характерними ознаками, запропонований сценарій дозволить пережити соціально-економічну кризу з найменшими втратами та вийти з неї з більш продуктивною економікою. Складність побудови фінансової системи соціально-економічної стабільності у період епідеміологічних викликів визначена цілою низкою проблем, таких, як, всілякі валютні обвали, банківські банкрутства, труднощі управління ліквідними активами.

Взаємозв'язок стратегічних дій та антикризових заходів органів державної влади залишаються важливим моментом так само, як і їхнє диференціювання. І лише своєчасно сформовані та реалізовані заходи дозволять подолати наслідки глобальної соціально-економічної кризи та знизити до мінімуму втрати в економічній та соціальній сферах у період епідеміологічних викликів [5]. Кризи можливо не завжди впливають рівною мірою на економіку розвинутої країни, а також що розвивається, в якийсь момент розвинені країни

страждають набагато сильніше ніж інші, буває і навпаки, країни з економікою, що розвивається, або перехідної вражає криза сильніше.

Висновки і пропозиції. Розглянувши можливі механізми публічного управління подолання наслідків соціально-економічної кризи у період епідеміологічних викликів, а також необхідні заходи, що вживаються органами державної влади на боротьбу з кризою, необхідно виділити низку рекомендацій. Зокрема, це зниження поставки імпортованих продуктів, тобто можливість підвищити конкурентоспроможність своєї вітчизняної продукції, підвищення продуктивності працювати, щоб не втратити роботу, створити робочі місця, необхідні для підвищення зайнятості населення. Так надходитиме більше коштів у вигляді податків, до того ж населення більше витратитиме, стимулюючи виробництво.

Наведені заходи є найбільш ефективними і дозволять покращити добробут населення і вивести державу на фазу підйому для подальшого соціально-економічного розвитку. Важливо розуміти, що лише своєчасно підготовлені та реалізовані управлінські заходи дозволять подолати наслідки глобальної соціально-економічної кризи та знизити до мінімуму втрати в економічній та соціальній сферах у період епідеміологічних викликів. Щоб створювати робочі місця, необхідно підтримувати сприятливу атмосферу ведення бізнесу та підтримати ключові галузі економіки, а за необхідності проводити корекцію розподілу бюджету, а саме знизити витрати на менш важливі галузі та збільшити витрати на більш важливі.

Список використаної літератури:

1. Вплив пандемії коронавірусу COVID-19 на права, свободи і безпеку людини в інформаційній сфері : матеріали ІІ наук.-практ. студ. конф. (Київ, 18 листопада 2020 р.) / упоряд.: В. М. Фурашев, С. Ю. Петряев, О. А. Самчинська. Київ, 2020. 96 с.
2. Здоровье – 2020: основы европейской политики и стратегия для XXI века. *Всемирная организация здравоохранения*. Европейское региональное бюро. URL: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0017/215432/ (дата звернення: 15.04.2022).
3. Князевич В. М., Авраменко Т. П., Короленко В. В. Перспективи розвитку публічного управління у сфері громадського здоров'я України в умовах системних змін. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Серія : Державне управління. 2016. № 1. С. 56–65.
4. Кравченко М. В. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика : монографія. Київ : Інформ.-аналіт. агентство, 2012. 451 с.
5. Крентовська О. Глобальна соціальна політика і міжнародне співробітництво щодо питань старіння населення. *Демократичне врядування: науковий вісник*. 2009. Вип. 4. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik4/fail/+Krentovska.pdf (дата звернення: 15.03.2022).
6. Кризина Н. П. Державна політика України в галузі охорони здоров'я: генезис, тенденції та закономірності розвитку : монографія. Київ : Вид-во НАДУ, 2007. 224 с.
7. Кредитование МВФ в период пандемии и после ее окончания. URL: <https://www.imf.org/ru/Topics/imf-and-covid19> (дата звернення: 28.01.2022).
8. Крикуненко І. Жорсткий карантин. За місяць самоізоляції в Україні вдвічі зросла кількість скарг на домашнє насильство. *Новое время*.
9. Лехан В. М., Слабкий Г. О., Шевченко М. В. Аналіз результатів реформування системи охорони здоров'я в пілотних регіонах: позитивні наслідки, проблеми та можливі шляхи їх вирішення. Україна. *Здоров'я нації*. 2015. № 3. С. 67–86.
10. Палас Н. Транснаціональна модель демократії та її вплив на процеси глобального врядування в умовах сучасного світу. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку* : зб. наук. пр. / Національний університет «Львівська політехніка» та ін. Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2009. Вип. 21. С. 145–150.
11. Парубчак І. О., Балашов А. М. Державне регулювання в системі надання послуг з оздоровлення та відновлення здоров'я населення в мережі рекреаційно-курортних закладів України. *Публічне управління та адміністрування*. 2021. Вип. 21. С. 68–71.

12. Парубчак І. О., Радух Н. Б. Реалізація державної політики у галузі охорони здоров'я в період викликів пандемії COVID-19 в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління.* 2021. № 3. Т. 32(71). С. 42–46.
13. Pennycook G., McPhetres J., Zhang Y., Rand D.G. Fighting COVID-19 misinformation on social media: Experimental evidence for a scalable accuracy-nudge intervention. *Psychological science.* 2020. Vol. 31. No. 7. P. 770–780.
14. Perlin G. International Assistance to Democratic Development: Some Considerations for Canadian Policy Makers. Background Paper for research meeting on "Good governance and aid effectiveness". Ottawa, 2005. URL: www.globaleconomicgovernance.org/docs/Perlin%20Implications%20for%20Canada.pdf (дата звернення: 12.03.2022).
15. Propper C. The operation of choice and competition in healthcare. A review of the evidence: 2020 Public Services Trust. 2010. 27 p.
16. Protecting health care. Key recommendations. International Committee of the Red Cross, April 2016. URL: <https://shop.icrc.org/e-books/icrc-activities-ebook/protecting-health-care-key-recommendations.html> (дата звернення: 15.02.2022).
17. Ren S.-Y., Gao R.-D., Chen Y.-L. Fear Can Be More Harmful than the Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2 in Controlling the Coronavirus Disease 2019 Epidemic. *World Journal of Clinical Cases.* 2020. Feb 26. Vol. 8(4). P. 652–657.

Kharechko D. Formation of the state policy of counteraction to social and economic crises in the period of epidemiological challenges for the purpose of achievement of effect of stabilization

In today's world, society seeks to constantly improve living conditions and living standards, which can only ensure sustainable socio-economic growth, but observations show that this growth is constantly interrupted by periods of economic instability. Crises have a negative impact on almost all aspects of society, so public authorities seek to mitigate their consequences through anti-crisis policy. Socio-economic crisis in the period of epidemiological challenges is characterized by the destruction of the financial market from the scale of the problem of incorrect solution, as well as moral hazard, loss of influence of financial markets, funds on the most productive investment.

Under the influence of socio-economic instability, production costs are reduced, competition increases, and an incentive is created to get rid of obsolete means of production and upgrade on a new technical basis. In order to level the socio-economic crisis in the period of epidemiological challenges, the state should declare its main goal the transition to a normal economic regime, for this it is necessary to repay all debts, analyze the state of resources and prospects. Also, the socio-economic crisis in the period of epidemiological challenges, which is accompanied by inflation, volatility of securities, which manifests itself in a sharp mismatch of budget revenues to their expenditures, instability and falling exchange rate of the national currency, mutual non-payment of economic entities.

Due to the fact that the real sector of the economy is closely linked to the financial, socio-economic crises are reflected in all sectors of the economy and lead to a decline in production, rising unemployment, reduced welfare. With the development of globalization, the scale of socio-economic crises in the period of epidemiological challenges is expanding, covering most countries. At the same time, the redistribution of financial resources is through the system of public and municipal finances, and through the system of financial markets, which means that socio-economic crises in the period of epidemiological challenges may be associated with certain elements of the financial system.

In terms of the relationship of socio-economic crises in the period of epidemiological challenges, there are local or global crises that cover one segment or part of the financial market segment. The socio-economic crisis in the period of epidemiological challenges may be caused by the mass withdrawal of deposits due to falling confidence in banking institutions or the national currency, which leads to the closure, acquisition or nationalization of financial institutions. It can also be caused by internal financial problems, which result in the revocation of the license or the deprivation of large-scale economic support.

Key words: *period, crisis, transformation, epidemiological challenges, stabilization, socio-economic policy, state, formation, effect.*